

Novine u praksi Ustavnog suda Bosne i Hercegovine

Pripremile: Ermina Dumanjić i Sevima Sali-Terzić, Ustavni sud BiH

Uvod

Za 16. broj *Pravne hronike* izabrana su četiri predmeta: tri se tiču prava na pravično suđenje, dok se jedan tiče prava na slobodu izražavanja iz člana 10 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (Evropska konvencija).

Prva odluka (AP-399/22) donesena je po zahtjevu za promjenu visine iznosa za izdržavanje djeteta. Povreda prava na pravično suđenje je utvrđena zbog nedostatka adekvatnog obrazloženja u odnosu na glavno pitanje – izmjena odluke o izdržavanju mlđb. djeteta nije donesena uz poštovanje principa „najboljeg interesa djeteta“ iz Konvencije o pravu djeteta.

Druga odluka (AP-4112/20) se odnosi na osporavanje odluka kojom su apelantice obavezane nadoknaditi nematerijalnu štetu tužiocu zbog povrede prava ličnosti objavljivanjem fotografije djeteta sa strabizmom u udžbeniku biologije. U ovom predmetu nije utvrđeno kršenje prava na pravično suđenje zato što je zaključeno da u odlučivanju sudova nije bilo proizvoljnosti, bilo u odnosu na utvrđivanje činjenica, bilo u odnosu na primjenu relevantnih propisa.

Sljedeća odluka (AP-4483/20) se tiče kršenja prava na pravično suđenje zbog propusta drugostepenog krivičnog vijeća da apelanta obavijesti o sjednici tog vijeća, iako je to izričito zahtijevao. Ustavni sud je istakao da je ključni faktor pozivanje stranaka na sjednicu zato što je to uslov za održavanje sjednice vijeća, a ne prisustvovanje sjednici kako je to sud tvrdio.

I posljednja odluka za ovaj pregled (AP-3206/20) odnosi se na zabranu komunikacije ministra sigurnosti s predstavnicima o činjenicama koje se odnose na krivični postupak koji se protiv njega vodio. U ovom slučaju nije utvrđeno kršenje slobode izražavanja zato što je zabrana bila zakonita, imala je legitimni cilj, a budući da se odnosila na zabranu komunikacije s medijima isključivo u odnosu na krivični postupak, bila je i proporcionalna legitimnom cilju koji se želio postići.

Član 6 Evropske konvencije

AP-399/22 – Izmjena odluke o visini doprinosa za izdržavanje, obrazložena odluka; kršenje

Činjenice i apelacioni navodi

Osporenim presudama izmijenjena je odluka o visini doprinosa tužioca (oca) za apelantičino izdržavanje. Zaključeno je da su se okolnosti koje su postojale u vrijeme donošenja ranije presude izmijenile, pa da je u skladu s relevantnim odredbama Porodičnog zakona opravdano izmijeniti ranije presude i smanjiti ranije dosuđeni iznos od 350 KM na iznos od 150 KM mjesečno. Sudovi su, između ostalog, istakli da je novi dosuđeni iznos izdržavanja realan s obzirom na tužiočeve trenutne mogućnosti – da nije zaposlen i da nema stalna i redovna primanja. S druge strane, utvrđeno je da je apelantičina majka zaposlena po osnovu ugovora o radu na neodređeno vrijeme i da ima stalna i redovna primanja.

Odluka

Ustavni sud je, između ostalog, podsjetio da Konvencija o pravima djeteta nalaže da se u postupku utvrđivanja doprinosa za izdržavanje djece treba voditi računa da je interes djece uvijek primaran za ocjenu relevantnih činjenica. U konkretnom slučaju, redovni sudovi su ispitivali mogućnosti za izdržavanje samo na strani apelantičine majke, dok su u odnosu na oca samo konstatovali da nije zaposlen i nema primanja. Međutim, prema Konvenciji o pravima djeteta i prema Porodičnom zakonu, najbolji interes djeteta treba da preteže nad interesom roditelja, ali ovaj važan standard redovni sudovi su zanemarili, vodeći računa prvenstveno o interesu apelantičinog oca kao tužioca. U vezi s tim, Ustavni sud je istakao da „najbolji interes djeteta“ znači da se u postupcima za izdržavanje treba dosuditi iznos koji će zadovoljiti potrebe djeteta bez obzira na nezaposlenost ili mala primanja roditelja koji je dužan doprinositi djetetovom izdržavanju. Naime, taj roditelj je dužan da iskoristi sve svoje mogućnosti te da uloži i pojačane napore radi sticanja zarade, kako bi osigurao pristojnu egzistenciju svom djetetu. Ustavni sud je zaključio da u osporenim odlukama nema adekvatnog i uvjerljivog obrazloženja u odnosu na glavno pitanje koje se tiče određivanja iznosa za izdržavanje malodobnog djeteta (apelantice) koji mora, prema navedenom standardu, biti dovoljan za potrebe u godinama u kojima je sada apelantica. Zbog takvog propusta, Ustavni sud nije mogao zaključiti da je postupak u konkretnom slučaju proveden uz poštovanje garancije pravičnog postupka.

AP-4112/20 – Naknada štete zbog povrede prava ličnosti, ugleda i časti, obrazložena odluka; nema kršenja

Činjenice i apelacioni navodi

Apelantice su osporenim odlukama obavezane da naknade nematerijalnu štetu tužiocu u iznosu od 15.000 KM zbog povrede prava ličnosti, ugleda i časti uslijed objavljivanja fotografije mladb. tužioca uz pojam „strabizam/razrokost“ u udžbeniku za devetogodišnju osnovnu školu iz 2013. godine. Navodi apelantica o kršenju prava na pravično suđenje svodili su se, između ostalog, na tvrdnje da je osporenim odlukama proizvoljno utvrđeno činjenično stanje i da su proizvoljno primijenjeni relevantni propisi, kao i da obrazloženja osporenih odluka nisu u skladu sa standardima prava na pravično suđenje.

Odluka

Ustavni sud je, između ostalog, istakao da iz obrazloženja osporenih odluka proizlazi da su redovni sudovi, pri određivanju visine naknade nematerijalne štete, imali u vidu specifične okolnosti zbog kojih je mladb. tužilac, kao dijete s poteškoćama u razvoju i na pragu puberteta, osjetljiviji na reakcije drugih. Ustavni sud je ukazao da iz odredaba člana 200 ZOO-a i člana 127 ZPP-a proizlazi da je visina naknade, zapravo, determinisana činjenicama svakog pojedinog predmeta i da sud, u skladu s tim, tu visinu treba konkretizovati.

Redovni sudovi su, kako je istaknuto, naknadu nematerijalne štete dosudili upravo imajući u vidu specifičnost okolnosti konkretnog slučaja. Pri tome, Ustavni sud je naveo da ništa u osporenim presudama ne potvrđuje tvrdnje apelantica da su sudovi postupali proizvoljno bilo u utvrđivanju činjenica, bilo u primjeni prava. Apelantice su tvrdile da spornu fotografiju nisu preuzele s portala www.dobro.ba, već da je drugoapelantica spornu fotografiju pronašla na internetu i da ta fotografija nije bila zaštićena autorskim pravima. Međutim, Ustavni sud je ove navode ocijenio irelevantnim za eventualno drugačije odlučenje u konkretnom slučaju. Naime, redovni sudovi su utvrdili da sporna fotografija ne predstavlja „autorsko djelo“, već lični podatak koji je nesporno preuzet s interneta i korišten u navedenom udžbeniku bez odobrenja roditelja mladb. tužioca. Osim toga, sporna fotografija

nije bila namijenjena javnosti na način kako su to učinile apelantice već je, kako su sudovi zaključili, upotrijebljena u negativnom kontekstu, kao primjer fizičkog nedostatka.

AP-4483/20 – Krivični postupak, neobavještanje o sjednici drugostepenog vijeća; kršenje

Činjenice i apelacioni navodi

Osporenim presudama apelant je proglašen krivim da je u vrijeme i na način opisan u izreci presude počinio krivično djelo napada na službeno lice u vršenju poslova sigurnosti iz člana 359 stav 1 Krivičnog zakona FBiH, za koje je osuđen na kaznu zatvora. Apelant je naveo da mu je bilo onemogućeno da u postupku pred drugostepenim sudom učestvuje na sjednici vijeća na kojoj je prvostepena osuđujuća presuda potvrđena. U vezi s tim, smatrao je da mu je prekršeno pravo na pravično suđenje, budući da o sjednici drugostepenog vijeća nije bio obaviješten ni on niti njegov branilac, iako je to izričito zahtijevao.

Odluka

Ustavni sud je, između ostalog, istakao da iz sadržaja odredbe člana 319 stav (1) ZKPFBiH proizlazi da je zakonom propisana obaveza pozivanja lica navedenih u toj odredbi na sjednicu žalbenog vijeća. Čak je i samo održavanje sjednice uslovljeno urednim obavještanjem stranaka o sjednici vijeća. Stoga, Ustavni sud nije mogao prihvatiti navode drugostepenog vijeća prema kojima prisustvovanje apelanta i njegovog branioca sjednici vijeća „ne bi ništa promijenilo“. Naime, Ustavni sud je naveo da je ključna okolnost obavještanje o sjednici drugostepenog vijeća kao uslova za njeno održavanje, a ne prisustvo toj sjednici. Imajući u vidu da je Kantonalni sud održao sjednicu vijeća, da o održavanju sjednice nije obavijestio stranke u postupku kako je to propisano u ZKPFBiH, te da je apelant u žalbi izričito tražio da o sjednici bude obaviješten, Ustavni sud je zaključio da je prekršeno apelantovo pravo na pravično suđenje.

Praksa Evropskog suda na koju se u ovoj odluci pozvao Ustavni sud: *Ekbatani protiv Švedske* (26.05.1988.), te *Monnell i Morris protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (02.03.1987.)

Član 10 Evropske konvencije

AP-3206/20 – Mjera zabrane kontaktiranja s predstavnicima medija o činjenicama koje se odnose na krivični postupak koji se vodi protiv apelanta; nema kršenja

Činjenice i apelacioni navodi

Osporenim rješenjem apelantu je izrečena mjera zabrane sastajanja s određenim licima, na način da mu je zabranjeno kontaktiranje sa svim predstavnicima štampanih i elektronskih medija o činjenicama koje se odnose na krivični postupak koji se vodi protiv njega, kao i javna obraćanja u vezi s ovim postupkom. Određeno je da apelant može kontaktirati s medijima izuzev u odnosu na predmetni krivični postupak. Apelant je smatrao da mu je osporenim rješenjem povrijeđeno pravo na slobodu izražavanja.

Odluka

Ustavni sud je, između ostalog, istakao da je sud opravdavao ograničenje apelantove slobode izražavanja postojanjem bojazni od uticaja na svjedoke. Naime, sud je cijenio prirodu i karakter radnji za koje se osnovano sumnja da ih je apelant preduzimao, što je po mišljenju suda opravdalo

bojazan da bi do takvog uticaja, bez primjene navedene mjere zabrane sastajanja, moglo doći. Naročito, redovni sud je naveo da je imao u vidu kako je, nakon potvrđivanja optužnice, sadržaj iskaza svjedoka koji svojim iskazima inkriminišu optužene postao dostupan odbrani.

Ustavni sud je ukazao da je apelant javna ličnost – u vrijeme donošenja osporene odluke bio je ministar sigurnosti BiH – i da se već ranije obraćao medijima u vezi s krivičnim postupkom protiv njega zbog postojanja osnovane sumnje da je izvršio krivično djelo u vršenju službene dužnosti. Osim toga, Ustavni sud je zapazio da je taj postupak u vrijeme donošenja osporene odluke bio u početnoj fazi, odnosno da svjedoci još nisu bili saslušani. Ustavni sud je naveo da je redovni sud imao u vidu apelantovu slobodu govora i izražavanja s jedne, ali i ciljeve uspješnog vođenja krivičnog postupka, s druge strane. U tom smislu je istaknuto da krivični postupak podrazumijeva određene restrikcije u odnosu na osumnjičenog/optuženog, ali da restrikcije u konkretnom slučaju „ne prelaze stepen razumno neophodnog za uspješno vođenje postupka“. Naročito, Ustavni sud je naglasio da se navedene mjere odnose na zabranu apelantu da komunicira s medijima ili da se javno obraća samo i isključivo u vezi s krivičnim postupkom protiv njega, dok u svim ostalim situacijama apelantovo pravo na slobodu izražavanja ostaje potpuno i zagarantovano i on može slobodno komunicirati s medijima.

Imajući to u vidu, Ustavni sud je zaključio da je izrečena mjera zabrane bila srazmjerna opravdanom cilju kojem se težilo, tj. „sprečavanju nereda ili kriminala“, te da je stoga bila „neophodna u demokratskom društvu“.

Praksa Evropskog suda na koju se u ovoj odluci pozvao Ustavni sud: *Selistö protiv Finske* (16.11.2004.), *Hertel protiv Švicarske* (25.08.1998.), *Steel i Morris protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (15.02.2005.), *Mouvement raëlien suisse protiv Švicarske* [GC] (13.07.2012.) i *Animal Defenders International protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC] (22.04.2013.).